

Undring er ikke noe man lærer.
Undring er noe man mister.

JOSTEIN GAARDER, FORFATTER

Det finnes ingen hemmelig kode. Vår
suksess er et resultat av knallhardt ar-
beid gjennom mange år, over hele landet.

SIV JENSEN, FRP-FORMANN

En leder med suksess er den som kan
delegere alt ansvaret, plassere all kri-
tikk hos andre og innkassere all æren selv.

RONALD REAGAN, TIDL. AMERIKANSK PRESIDENT

Sørsamisk – et språk for framtida?

Rundt omkring i det sør-
samiske området, fra Elgå
i sør til Saltfjellet i nord,
foregår det for tida en
rekke vitaliserende tiltak
for å styrke sørsamisk
språk.

BRIT MÆHLUM,
professor i nordisk
språkvitenskap,
Universitetet i Trondheim

DEBATT

Dette er definitivt ingen enkel oppgave, men entusiasmen og optimismen er stor, og mange har tro på at det virkelig er mulig å legge forholdene til rette for at sørsamisk igjen skal kunne bli et naturlig kommunikasjonsmiddel innad i det sørsamiske samfunnet – ved siden av norsk.

Kulturelle katastrofer

De siste tiårene har språkforskere gjentatte ganger rapportert om en av de kulturelle katastrofene verden står overfor: En stor andel av klodens språk står rett og slett i fare for å dø ut, først og fremst fordi overføringen av språket til de yngste generasjonene har stoppet opp.

De språkene som slik befinner seg i risikozonen, er alle små minoritetsspråk som er under kontinuerlig press fra større regionale eller nasjonale språkvarieteter. Dette er en utvikling som mange sterkt beklager, og rundt omkring i alle verdensdeler er det satt i gang ulike tiltak for å stoppe og helst reversere disse tendensene.

Endringer

Med dette trusselbildet for øye, er det mange som lurer på hvordan prognosene er for Norges eneste urbefolkningsgruppe, den samiske. Befinner samisk seg i risiko-gruppen av verdens truede språk? Her må en for det første skille mellom nord-samisk på den ene siden, som er et relativt sett stort minoritetsspråk, og lulesamisk og sørsamisk på den andre, der befolkningsgrunnlaget her i landet er anslagsvis bare tusen personer for hver av gruppene.

I løpet av de siste to-tre tiårene har det foregått til dels radikale endringer i betingelsene for samisk språk og kultur; som f.eks. opprettelsen av Sametinget i 1989, og innføringen av Samisk språklov i 1992. De aller fleste av disse initiativene, særlig de som berører det språklige, har likevel i praksis bare gagnet nordsamisk. De tre

samiske språkene er langt på vei gjensidig uforståelige, og særlig stor er avstanden mellom sørsamisk og nordsamisk. Det viktige her er at nordsamisk utvilsomt har styrket sin stilling de siste tiårene. Dette er i dag et språk som har en viktig plass innenfor både offentlig forvaltning og i utdanningsystemet, i tillegg til at det fungerer som dagligspråk for en stor del av den nordsamiske befolkningen.

Sørsamisk

Men hva da med sørsamisk, som altså er den varianten av samisk som er i bruk i Midt-Norge? Ryktene har lenge versert om at sørsamisk skulle være et bortimot dødt språk. I mange sørsamiske familier stanset riktignok den naturlige generasjonsmessige overføringen av minoritetsspråket opp for flere tiår siden.

Fordommene mot det samiske i Norge var lenge ekstremt sterke, og samisk språk ble av mange betraktet som et av de fremste uttrykkene for tilhørighet i en gammel dags, underlegen og nærmest tilbakestående kultur. Den generelle stigmatiseringen og marginaliseringen av samisk språk og kultur som var offisiell politikk her i landet i mer enn hundre år, resulterte dermed i at mange samer rett og slett unnløt å lære barna sine samisk. Det er kort sagt «seinvirkningene» av denne politikken som de siste tiårene har vært særlig framtrædende i den sørsamiske befolkningsgruppa.

Ikke et dødt språk

Men dette til tross – sørsamisk er definitivt ikke et dødt språk! For det første har sørsamisk i enkelte familier blitt naturlig overført fra én generasjon til den neste helt fram til i dag. For det andre har det de siste årene blitt satt i gang en rekke tiltak som er ment å skulle bøte på noen av de skadene som den nasjonale assimileringspolitikken førte med seg.

Det siste – og mest spektakulære – eksemplet på slike vitaliserende tiltak er det 5-årige «språkmotiveringsprosjektet» som nylig ble avsluttet i lokalsamfunnet Elgå ved Femunden, den sørligste av de sørsamiske bosetningene i Norge. Målsettingen med dette prosjektet er at de sørsamiske barna etter å ha fått opplæring i og på sørsamisk både i barnehage og skole, skal være balansert tospråklige når de går ut av ungdomsskolen. I og med at kompetansen i sørsamisk blant foreldrene til disse barna er svært variabel, er be-
steforeldregenerasjonen trukket

SPRÅKFRYKT: Ole Henrik Magga, professor i samisk språk og tidligere sametingspresident, frykter at det sørsamiske språket kan dø ut.

FOTO: BJØRNBAKK, JAN-MORTEN

inn i prosjektet som viktige ressurspersoner.

Slik kan altså en kombinasjon av barnehage/skole og særskilt tilrettelagte forhold i lokalmiljøet fungere som en kompensasjon for manglende språklig kompetanse blant foreldrene. Og erfaringene fra prosjektet så langt er svært overbevisende; barna mestret i dag sørsamisk som et daglig kommunikasjonsmiddel.

Viktig modell

Resultatene fra Elgå-prosjektet ble nylig presentert på et stort internasjonalt seminar i Elgå, og både språkforskerne og samepolitikkerne som var til stede på seminaret, var enige om at den opplæringsmodellen som her er brukt, vil kunne bli skjellsettende for opplæringen i sørsamisk, eller andre minoritetsspråk, i framtida.

Med all den entusiasmen og optimismen som slik hersker omkring det sørsamiske språket, var det derfor et selsomt møte mange av oss fikk med riksmidlene etter vel overstått Elgå-seminar.

Ole Henrik Magga

En rekke av landets aviser hadde nemlig i forbindelse med Sametingsdagen den 6. februar viet stor plass til et intervju med Ole Henrik Magga, professor i samisk språk og tidligere sametingspresident. Budskapet fra Magga er at «Samisk språk kan dø ut», og selv er han gjengitt med følgende profetiske utsagn: «Sørsamisk og lulesamisk kjemper en håpløs kamp for å overleve». Om 70 år anslår han at begge språkene er borte.

Når Ole Henrik Magga går ut i offentligheten, er han vant til at folket lytter. Det opprørende i dette tilfellet er at verken politikeren eller lingvisten Magga har autoritet til å uttale seg om det samiske språkets skjebne på dette bombastiske viset. Ikke minst derfor er det viktig å slå fast at framtida for sørsamisk språk hviler nå først og fremst på den sørsamiske befolkningen selv. Hvis sørsamene – eller lulesamene – virkelig har et genuint ønske om å ta tilbake språket sitt, ja, så vil de høyst sannsynlig lykkes med det.

GOD DAG!

G RY HEGE
HAUG
917 81 847
gha@h-a.no

Yes! Endelig vinterferie! roper ungene. De gleder seg til late morgener, med sen frokost og aldri så lite TV-titting.

Aller helst skulle de vært på fjellet og bast i snøhaugene, fått friske roser i kinne og varmet seg med kakao og peiskos etterpå.

Aller helst skulle de hatt med cd-spillere og hørt på lydbok øverst i den trange køyesenga, uten at en eneste voksen blandet seg inn i noe som helst.

Aller helst skulle de hatt med seg mor og far for å spille ludo og spise smågodt.

Aller helst skulle de sluppet å gå på utedoen, ja vel. Men det hadde uansett vært best å være på hytta, selv om det er spådd snøvær store deler av uka. For ferie er jo å gjøre noe annet enn vanlig.

SFO er derfor en gedigen nedtur. Å måtte dra på skolen selv når en har fått ferie, er ikke populært. Og det har ingenting med SFO å gjøre, for der er det ofte veldig trivelig når det er skoleferier. Det er bare det, at å spille ludo på skolen, er ikke det samme som å spille ludo på hytta, når det er ferie.

Tenk deg selv: Ville du kost deg glugg i hjel med ludo på jobben, når du endelig fikk fri og ferie? Selv om du sier det 100 ganger for å overbevise både deg selv poden, er det ikke sikkert at det er sant av den grunn, vet du.

Og nettopp det å si ting for å overbevise, når du ikke engang klarer å overbevise deg selv, det er ingen god ting. Da burde du jo heller holde kjøft. Men så må du bare komme med dårlige argumenter fra et sted i dypet, likevel. Og det dypet heter ingenting annet enn dårlig samvittighet. For at du må jobbe i vinterferien i år også. Og at ungene må på SFO. Og i bakgrunnen ringer de gode minnene som alarmklokker, om din egen mor som alltid var hjemme for å passe på barna sine.

Men det er framskritt. I år skal i alle fall deler av familien ha to dager ferie. Det blir da noe. Det er godt å føle at en i alle fall er litt på bedringens veg.

Bare bittelitt.